

Марија М. Црнковић
Народна библиотека „Радислав Никчевић”
Јагодина

УДК 78.071/.072:929 Ђорђевић В.
73.54:37(497.11)”1898/1912”
Стручни рад
Примљен: 4. октобар 2017.
Прихваћен: 23. мај 2018.

МУЗИЧКО-ПЕДАГОШКИ РАД ВЛАДИМИРА Р. ЂОРЂЕВИЋА У ЈАГОДИНИ

Апстракт: Владимир Р. Ђорђевић био је наш познати музички педагог и етномузиколог. Учитељ по струци, музичко образовање је стицао и усавршавао у Бечу и Прагу. Предавао је музику и певање у Мушкој учитељској школи у Јагодини, од њеног оснивања па до 1912. године. Својим стручним и истрајним радом оставио је траг у богатој музичкој традицији ове, тада веома познате и цењене учитељске школе, образујући генерације младих учитеља које су шириле стечено музичко знање. Активним учешћем у друштвеном животу вароши значајно доприноси развоју културног и музичког живота Јагодине.

Рад доноси осврт на његов рад у наведеном периоду и библиографију објављених дела у периоду његовог боравка у Јагодини.

Кључне речи: Владимир Р. Ђорђевић, Мушка учитељска школа, музичко образовање, ђачки хор, оркестар.

Мушка учитељска школа у Јагодини основана је 26. јула / 8. августа 1898. године. Након интензивних припрема, редовна настава отпочела је 15/28. новембра исте године. Школа је била једна од најбоље организованих у Србији, позната по угледном школском простору, интернату, зградама и парковима, уређеним пољским учионицама, школској болници, ученичким оделима (летње, јесење и зимске униформе), захваљујући њеном првом управитељу, Сретену Ацићу. Учитељска школа у Јагодини одликовала се веома добрим наставним кадром, и за стручне педагошке и опште образовне предмете, а велики број њених ученика касније постају истакнути просветни радници.

Од самог оснивања Школе музику и нотну певање предавао је Владимир Р. Ђорђевић, који је за сталног наставника постављен 17. октобра 1898. године (Перунички 1975: 1449). Његов рад оставио је траг у историји Школе и културној историји града. Владимир Р. Ђорђевић је рођен у свештеничкој породици, у селу Брестовцу код Зајечара, 2. децембра 1869. године. Његов

отац Радосав и мајка Јелисавета имали су још двоје деце, сина Тихомира и ћерку Драгу. Основну школу и четири разреда гимназије завршио је у Алексинцу, а у Нишу завршава пети и шести разред гимназије и Учитељску школу 1890. године. Одмах по завршетку Учитељске школе постављен је за учитеља основне школе у Кулини код Крушевца, а две године касније, 1892, на позив певачког друштва „Шуматовац”, премештен је у Алексинац и постаје хоровађа истог певачког друштва. Музичко образовање усавршавао је у иностранству. Годину 1893. проводи у Бечу, на конзерваторијуму, код професора Роберта Фукса (Robert Fuchs), након чега постаје хонорарни учитељ певања у Пиротској гимназији. Од 1895. проводи две године код поменутог професора ради студија на конзерваторијуму науке о контрапункту. Од 1897. године ради као учитељ музике и певања у Гимназији у Ваљево. Августа 1898. године пребачен је у Врањску гимназију, а већ октобра у Мушку учитељску школу у Јагодина. Убрзо, 1901. године, наставља усавршавање у Прагу, приватно је учио инструментирање код професора К. Шебора (Karel Šebor). За вишег учитеља вештина у Мушкој учитељској школи у Јагодина постављен је указом 1907. године (Ђорђевић 1969: 10).

Слика 1. Владимир Р. Ђорђевић, Јагодина, 1904. ЛДФ 7 (Легат сестара Јанковић у Народној библиотеци Србије)

ОСНИВАЊЕ И РАД СА ЂАЧКИМ ОРКЕСТРОМ

Владимир Р. Ђорђевић је предано радио на музичком образовању својих ученика, дубоко свестан значаја свог утицаја на њихов развој и обликовање и, што је још значајније, на њихов удео у музичком просвећивању народа током даљег самосталног рада у пракси.

У сваком разреду Учитељске школе Ђорђевић је оформио оркестар, чак и у првом разреду на крају школске године. Две године након оснивања Школе, ђачки оркестар је у потпуности био опремљен инструментима: виолина, виолончело, виола, контрабас, флаута, бубањ и добош. Оркестри трећег и четвртог разреда имали су: 4–6 првих виолина, 4–6 других виолина, 1–2 виоле, 2 виолончела, 2 контрабаса, 2 флауте, 1 бубањ и 1 добош (Аџић 1901: 12). Најбољи у оркестру су постајали прве виолине, нешто слабији ученици друге виолине, док су остали ученици свирали друге инструменте.

Слика 2. Оркестар матураната Мушке учитељске школе, Јагодина, школска 1907/8. година (Педагошки музеј у Београду, инв. бр. 793)

Оркестар другог разреда свирао је српске игре; оркестар трећег разреда претежно је свирао стране игре које су се тада играле (валцере, полке, мазурке и кадрил); оркестар матураната је у свом репертоару имао и домаће и стране комаде. На репертоару су биле и композиције В. Ђорђевића „Ој девојко” и „Алилова љубав”, а од страних комада изводили су се „Le chant du rossignol” („Песма славуја”), „La jolie patience” („Слатко стрпљење”), „Rendez-vous”

(„Састанак”) и други. Сва три оркестра свирала су композицију „Узданица” коју је Владимир Ђорђевић посветио ђацима јагодинске Учитељске школе, названу по ђачкој литерарној дружини. „Узданица” је била веома омиљена композиција, а извођена је и широм Србије. Интересовање ученика за свирање је било велико а, поред знања, Ђорђевић је успевао да својим ђацима усади љубав према свирању, тако да су многи свршени учитељи од прве плате, преко школе, куповали виолину или неки други инструмент.

Слика 3. „Узданица”, коло Владимира Р. Ђорђевића.

РАД СА ЂАЧКИМ ХОРОВИМА

Сви ученици Учитељске школе одликовали су се поседовањем музичког слуха јер је то и био један од постављених захтева приликом избора питања. Владимир Р. Ђорђевић је интензивно настојао да у што већој мери развије таленат својих ученика. Истицао је важност правилног певања, труд учитеља да на правилан начин (вежбање дисања пре почетка певања, правилно држање тела, начин изговарања слогова и речи, развијање самосталности, певање по нотама) ученике вежбају овој вештини јер неправилност у раду доводи до тога да „многим ученицима пропадне нежан и леп орган

певања” (Ацић 1899: 14). Често је држао и практична предавања учитељима у Левчу, Белици и Темнићу.

Ђачки хорови су, такође, били подељени по разредима. Тешкоћа која је пратила рад хора била је мутација ученичких гласова, која је попуштала тек у четвртом разреду. Упркос томе, извођења ђачких хорова, разредних или мешовитих, била су веома солидна. Током четворогодишњег школовања, Ђорђевић је своје ученике оспособљавао да буду у стању да касније могу самостално да оформе и воде хор школе или певачке дружине у месту службовања.

ЈАВНИ НАСТУПИ ХОРА И ОРКЕСТРА ЂАКА УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ

Оркестар и хор Мушке учитељске школе имао је честе наступе којима је присуствовало и бројно грађанство. Још од оснивања школе, односно од 1900. године, Учитељска школа је сваке године приређивала Сретењску забаву која је сматрана за најотменију забаву у Јагодини. Забава је имала концертни део са позоришном представом и игранком. У украшеној дворани школе, на чијим зидовима су се налазили пиротски ћилими, слике и зеленило од туја и смрча, наступали су ученички хор и оркестар. Управа Школе је водила рачуна о здрављу ученика, па се до сале за играње долазило преко отирача, гвоздених и од кокоса, како се у салу не би уносило блато. Такође, у сали је било забрањено пушење (Ацић 1910: 22).

Посебно место у животу школе имала је прослава Светог Саве. При водоосвећењу и сечењу колача певао је комбиновани ђачки хор Владимира Р. Ђорђевића. Прослава је била веома свечана и отпочињала је химном коју је певао хор у пратњи оркестра, а потом би уследило више хорских и оркестарских композиција. Током игранке која је представљала други део прославе, свирао је ђачки оркестар, чији су чланови били ђаци виших разреда. Прослави је увек присуствовао велики број просветних радника и грађана (Ацић 1909: 11).

Током школске године организоване су и бројне *Забавне вечери ученичке* у циљу прикупљања средстава за рад ђачког позоришта „Јакшић” и набављања књига за ђачку књижницу. Оне су имале за циљ да се присутни забаве „племенитом забавом”, а ученици су уједно имали прилику да се вежбају у наступима.

Постојање хора и оркестра Мушке учитељске школе и њихово наступање на бројним добротворним приредбама и прославама, којима је присуствовао велики број грађана, позитивно се одразило на развој културног и музичког живота у Јагодини. У том погледу рад Владимира Р. Ђорђевића је непроцењив. Активно је учествовао у друштвеном животу града и раду певачких дружина. По доласку у Јагодину, 1898. године, В. Ђорђевић је, од

чланова већ постојећег „Јагодинског опште-радничког друштва за међусобну помоћ у случају болести и смрти”, основао Певачку дружину „Коча” и постао њен хоровођа. Компонувао је и химну Певачке дружине, у спомен на Капетана Кочу Анђелковића, познату под називом „Кочина химна”, односно „Химна Јагодине”. Поводом обележавања јубилеја стогодишњице Првог српског устанка, 1904. године, са осталим учитељима и члановима певачке дружине, организовао је велику свечаност на којој је изведена „Кочина химна” под Кочиним храстом у селу Пањевцу код Јагодине.

Слика 4. Јагодинско певачко друштво „Коча” са хоровођом Владимиром Р. Ђорђевићем приликом освећења заставе Друштва, Јагодина, 1898. (ЗМЈ, Ф-XXIII, к3, ф16)

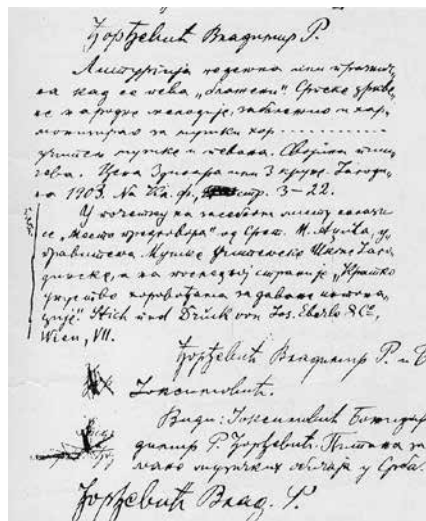

РАД НА ИЗРАДИ УЏБЕНИЧКЕ И ПЕДАГОШКО-МЕТОДСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Оријентисан на ученике, његов рад се у великој мери односио на израду педагошко-методских уџбеника и приручника, који су били драгоцен ослонац и водич учитељима у предавању музике, као и збирки одабраних мелодија за ђаке основних и средњих школа, због чега је и назван *Змајем дечјих и омладинских хорских пјесама*. Ђорђевићева *Школа за виолину*, уџбеник за ученике средњих школа, штампана 1899. године, доживела је девет издања, користила се као уџбеник у Учитељској школи. Збирке одабраних мелодија за ђаке основних и средњих школа представљале су велики допринос очувању старих пјесама и неговању српске традиционалне музике која је окупирала Ђорђевићеву пажњу. *Збирка дечјих пјесама, у један, два,*

ири и *четири гласа* била је уџбеник за световно певање у Учитељској школи. Записи народних мелодија, које је прикупио својим средствима, често пешачећи од места до места, одликују се богатством описа начина и прилика када су извођене. На молбу управитеља Мушке учитељске школе у Јагодини, Сретена Аџића, године 1903. објавио је *Лишурџију* за мушки хор (два издања). Године 1909. објављује *Лишурџију* за два женска гласа (три издања) и *Лишурџију недељну када се пева Блажени* (три издања), за два гласа за ученике основних и средњих школа. Ђорђевић је, по молби Аџића, забележио и хармонизовао мелодију одговарања на Служби која се „од вајкада певала у свим црквама Краљевине Србије”. Од 1902/1903. школске године ученици Мушке учитељске школе у Јагодини певали су *Лишурџију* сваке недеље и о празницима у новој јагодинској цркви. Августа 1908. године, Ђорђевић је завршио *Српску музичку библиографију* (касније назив дела мења у *Ојлед српске музичке библиографије*) у којој је дао обједињен преглед свих композиција, народних мелодија или збирки народних мелодија, чланака и расправа о музици и свих радова на пољу музике до којих је могао доћи. У циљу употпуњавања *Библиографије*, из Јагодине је послао писмо у коме моли све композиторе, капелнике, хоровађе, певачке дружине и издаваче да му пошаљу све своје радове из области српске музике, како би их унео у *Библиографију* (Ђорђевић 1969: 41).

Слика 5. Факсимил 38. стране рукописа Владимира Р. Ђорђевића, *Ојлед српске музичке библиографије*.¹

¹ Преузето из публикације Владимир Р. Ђорђевић, *Ојлед српске музичке библиографије до 1914. године*, Београд, 1969.

За време његовог службовања, Учитељску школу је сваке године завршавало око тридесет музички образованих учитеља, који су били спремни за музичко-педагошки рад и вођење хора. У знак захвалности Музичка школа у Јагодини, од 15. маја 1974. године, носи име Владимира Ђорђевића.

Владимир Р. Ђорђевић је боравио у Јагодини до почетка Првог балканског рата 1912. године, а затим одлази у Београд и наставља свој музичко-педагошки рад у Трећој мушкој гимназији. Током Првог светског рата, након преласка преко Албаније, избеглиштво је провео у Француској. Након рата, 1919. године, постављен је за професора Треће мушке гимназије, где је предавао до одласка у пензију, 1924. године. Од тада је предавао хонорарно Теорију музике и Науку о хармонији у Музичкој школи „Станковић”, а 1927. године изабран је за управника музеја који је он основао при Музичком друштву „Станковић”. Умро је у Београду, 22. јуна 1938. године.

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА ВЛАДИМИРА Р. ЂОРЂЕВИЋА ОБЈАВЉЕНИХ У ПЕРИОДУ ЊЕГОВОГ БОРАВКА У ЈАГОДИНИ, 1898–1912. ГОДИНЕ

1. Школа за виолину : за средње школе у Краљевини Србији. св. I / из- радио Влад. Р. Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1899 (у Бечу : Јос. Еберле и друг).
2. Литургија : недељна или празнична кад се пева „Блажени” : српске црквене народне мелодије / забележио и хармонизирао за мушки хор Владимир Р. Ђорђевић. – Јагодина : својина пишчева, 1903 (Wien : Jos. Eberle & Co).
3. Дилбер-Ана и ко ће као љубав : две песме уз пратњи гласовира / Влад. Р. Ђорђевић = *Schöne Anna Macht der Liebe : zwei Lieder mit Begleitung des Klaviers* / Wlad. R. Georgewić. – Јагодина : Владимир Ђорђевић, 1904 (Wien : Jos. Eberle & Co).
4. *Drage uspomene : valcer za glasovir* / Vlad.[Vladimir] R. Đorđević = *Liebe Erinnerungen : walzer für klavier* / Wlad. R. Georgewić. – Јагодина : V. Đorđević, 1904 (Wien : Jos. Eberle & Co).
5. Небо моје : песма за сопран или тенор уз пратњу гласовира / Влад. Р. Ђорђевић = *Mein Himmel : Lied für sopran oder tenor mit begleitung des klaviers* / Wlad. R. Georgewić. – Јагодина : Владимир Ђорђевић, 1904 (Wien : Jos. Eberle & Co).
6. Свађа комшиница : *Scherzo* за две флауте / Влад. Р. Ђорђевић = *Streit der Nachbarinnen : Scherzo für zwei Flöten* / Wlad. R. Georgewić. – Јагодина : својина пишчева, 1904 (Wien : Jos. Eberle & Co).

7. Српске народне мелодије. Св. I : за мешовити или мушки хор = *Serbische Volksmelodien* / Владимир Р. Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1904 (Vienne : Josef Eberle & Co).
8. Српске народне мелодије. Св. II : за мешовити или мушки хор = *Serbische Volksmelodien* / Владимир Р. Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1904 (Vienne : Josef Eberle & Co).
9. *Tri srpska kola : za glasovir / Vlad. [Vladimir] R. Đorđević = Drei serbische Kolos : für klavier / Wlad. R. Georgewić.* – Јагодина : В. Ђорђевић, 1904 (Wien : Jos. Eberle & Co).
10. *Čežnja : mazur za glasovir / Vlad. [Vladimir] R. Đorđević = Sehnsucht : Mazur für klavier / Wlad. R. Georgewić.* – Јагодина : В. Ђорђевић, 1904 (Wien : Jos. Eberle & Co).
11. Школа за виолину. Св. II / за средње школе израдио Владимир Р. Ђорђевић. – 2 поп. и попуњено изд. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1905 (Беч : Јосиф Еберле и Друг).
12. Збирка дејих песама : у један, два, три и четири гласа : за ученике основних школа / удесио Влад. Р. Ђорђевић. – 2. изд. – Јагодина : [б. и.], 1906 (Wienne : Jos. Eberle & CO).
13. Српске народне мелодије. Св. III : за мешовити или мушки хор = *Serbische Volksmelodien* / Владимир Р. Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1907.
14. Српске народне мелодије. Св. IV : за мешовити или мушки хор = *Serbische Volksmelodien* / Владимир Р. Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1907.
15. Српске народне мелодије. Св. V : за мешовити или мушки хор = *Serbische Volksmelodien* / Владимир Р. Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1907.
16. Збирка одабраних песама : за школску омладину / удесио Влад. Р. Ђорђевић, 1909. Јагодина : [б. и.], 1909.
17. Литургија : недељна или празнична кад се пева „Блажени” / забележио и удесио за два гласа за ученике основних и средњих школа Влад. [Владимир] Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1909.
18. Виолински албум. Св. I / приредио Владимир Р. Ђорђевић. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1910.
19. Школа за виолину : за средње школе. Св. I / израдио Влад. Р. Ђорђевић. – 4. поправљено и попуњено изд. – Јагодина : В. Ђорђевић, 1912 (у Бечу : Јос. Еберле и друг).

ЧЛАНЦИ

20. Први захтеви за правилно учење певања / Владимир Р. Ђорђевић.
У: Први годишњи извештај 1898–1899 / Српска краљевска мушка учитељска школа у Јагодини. – Јагодина : Државна мушка учитељска школа у Јагодини, 1899. – Стр. 21–23.
21. Питања за прикупљање музичких обичаја у Срба : у заједници са Божидаром Јоксимовићем / Владимир Р. Ђорђевићем.
У: Прилог „Крацићу” [Алексинач]. – Год. 1 (1899), стр. 1–26.
22. Из методике певања у Народној школи : предавање учитељству у Белици, Левчу и Темнићу / Владимир Р. Ђорђевић.
У: Прилози народним школама у Белици, Левчу и Темнићу на завршетку XIX века / Јосиф В. Стојановић. – Београд : Шт. т.к. Наумовић, 1901. – Стр. 117–127.

ЛИТЕРАТУРА

- Аџић (1899): Сретен М. Аџић, *Први годишњи извештај, 1898–99. школска година*, Београд: Просвета.
- Аџић (1901): Сретен М. Аџић, *Трећи годишњи извештај, 1900–1901. школска година*, Београд: Просвета.
- Аџић (1910): Сретен М. Аџић, *Десети годишњи извештај за 1907–1908. школску годину и Десетогодишњи преглед за период 1898–1909*, Београд: „Доситије Обрадовић”.
- Ђорђевић (1969): Владимир Ђорђевић, *Оглед српске музичке библиографије до 1914. године*, Београд: Нолит.
- Здравковић (2003): Љубица Здравковић, *Педесет година Музичке школе „Владимир Ђорђевић” у Јагодини*, Јагодина: Завичајни музеј – Музичка школа „Владимир Ђорђевић”.
- Једанаести годишњи извештај за 1908–1909. школску годину*, Београд: Просвета, 1909.
- Перуничкић (1975): Бранко Перуничкић, *Град Светозарево: 1806–1915*, Београд – Светозарево: Скупштина општине Светозарево.
- Просветни гласник: Службени лист Министарства просвете и црквених послова Краљевине Србије* (1907): Београд: Државна штампарија Краљевине Србије.
- Споменица десетогодишњега рада „Узданице”, дружине ђака јагодинске Учитељске школе (1899–1909)*, Београд, 1909.

Marija M. Crnković
Public Library “Radislav Nikčević”
Jagodina

MUSICAL COMPOSITIONS AND PEDAGOGICAL WORK OF VLADIMIR R. ĐORĐEVIĆ IN JAGODINA

Summary: Vladimir Đorđević was a famous Serbian music pedagogue and ethnomusicologist. He studied music education in Vienna and Prague. He taught music and singing at the Men’s Teacher Training College in Jagodina, since its foundation until 1912. As a true professional and excellent teacher, he contributed to developing a rich musical tradition of this highly appreciated college, educating generations of young teachers who spread the acquired musical knowledge. He was also an active participant in the social life in Jagodina and therefore significantly contributed to the cultural development of the town. During his life and work in Jagodina, he published nineteen music scores.

This paper gives an overview of his life and work in the mentioned period, as well as the list of his published works in the field of music and teaching music.

Key words: Vladimir Đorđević, Men’s Teacher Training College, music education, students’ choir, orchestra.